

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Азадський університет
Каракалтакський державний університет
Київський національний університет технологій та дизайну
Луцький національний технічний університет
Національна металургійна академія України
Національний університет «Львівська політехніка»
Одеський національний політехнічний університет
Сумський національний аграрний університет
Східно-Казахстанський державний технічний
університет ім. Д. Серікбаєва
ТОВ «НВО «ПРОМІТ»
Українська асоціація якості
Українська інженерно-педагогічна академія
Університет Барода
Університет ім. Й. Гуттенберга
Університет «Politechnika Świętokrzyska»
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова
Херсонський національний технічний університет

СИСТЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО

Матеріали I Міжнародної науково-практичної
конференції

(м. Суми, 17–20 травня 2016 року)

Сайт конференції: <http://srpv.sumdu.edu.ua>.

Суми
Сумський державний університет
2016

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ МАХ-ФАЗ

*Супрун О. В., аспірант, Інституту проблем матеріалознавства
ім.І.М.Францевича НАН України*

В останні кілька років зростає інтерес учених до матеріалів на основі безкисневої кераміки – тернарних сполук, або так званих МАХ-фаз.

Матеріали на основі шаруватих МАХ фаз або наноламінатна кераміка – новий вид легкооброблюваної конструкційної кераміки, яка потенційно може використовуватися в багатьох галузях техніки, і особливо перспективна при роботі в екстремальних умовах. Вважається, що дана кераміка може знайти широке застосування для виготовлення деталей складної форми, що зазнають термічних, хімічних і механічних впливів [1].

Ці матеріали мають шарувату кристалічну будову (рис. 1) і можуть бути названі трикомпонентними карбідами або нітридами. За своєю суттю шарувата кристалічна структура за наявності металевих (М-А) і ковалентних (М-Х) зв'язків призводить до унікальної комбінації як металевих, так і керамічних властивостей.

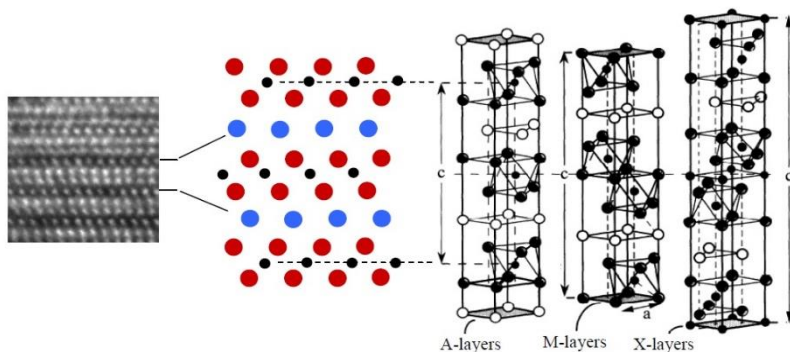

Рисунок 1 – Будова наноламінатної структури МАХ-фаз [2]

Шаруватість на рівні кристалічної структури призводить до того, що зерна МАХ-фаз мають виражену наноламінатну будову. Така будова дає можливість локально в зоні концентрації механічних напружень деформувати зерна без макроскопічного руйнування матеріалу, що забезпечує високі характеристики міцності, тріщиностійкості і нечугливості до термоударів у поєднанні з гарною механічною оброблюваністю і хімічною стійкістю. МАХ фази, як правило, мають високу електро- та теплопровідність (наприклад, електропровідність Ti_3SiC_2 вдвічі більша, ніж електропровідність чистого титану [3]), а також термодинамічно стабільні властивості при високих температурах. Таке поєднання властивостей є унікальним.

Отримання матеріалів на основі МАХ-фаз являє собою складну задачу за рахунок низьких термодинамічних стимулів утворення змішаних з'єднань із суміжних подвійних фаз, малих швидкостей дифузії компонентів у них, а також складності та невеликої точності визначення фактичного вмісту компонентів. З часу відкриття Ti_2AlC і Ti_3AlC_2 розроблено ряд технологій виготовлення даних потрійних карбідів серед яких такі, як гаряче ізостатичне пресування (ГІП) і гаряче пресування (ГП), імпульсне плазмове спікання або спікання в плазмі (SPS) [4], синтез при горінні або саморозповсюджувальний високотемпературний синтез (СВС), механічно активоване спікання (МАС) та ін. Серед різних методів отримання матеріалів на основі МАХ-фаз одним із економічно ефективних є метод СВС.

Перші МАХ-фази були синтезовані більше 35 років тому, але їх властивості не були вивчені досконально. На сьогодні відомо 60 різних МАХ-фаз. Перспективними для практичного використання є матеріали на основі найбільш повно вивчених МАХ-фаз – Ti_3AlC_2 і Ti_2AlC . Так, наприклад, Ti_3AlC_2 демонструє незвично високу пластичність при стисканні при кімнатній температурі на відміну від звичайної кераміки. Це відносно м'який (твердість за Вікерсом приблизно 3,5 ГПа), досить легкий (щільність – $4,2 \text{ г / см}^3$) матеріал, який легко піддається механічній обробці [5].

Таким чином, унікальні властивості МАХ-фаз роблять їх перспективними для багатьох промислових застосувань, наприклад у різальному та буровому інструменті, у енергетиці та у обладнанні для досліджень в галузі фізики високих енергій, в якості вогнетривких матеріалів, в авіації та космонавтиці, для використання в якості матеріалів стійких до радіаційного опромінення, для корозійностійких сенсорів газу та фільтрів та ін.

Список літератури:

1. It-Meng (Jim) Low, Yanchun Zhou. MAX phases : microstructure, properties, and applications / I. Low, Y. Zhou. – New York, United States: Nova Science Publishers Inc, 15 Mar 2012. – 294 p.
2. Mockutė A. Thin Film Synthesis and Characterization of New MAX Phase Alloys / Aurelija Mockutė. – Linköping, Sweden: Linköping University, 2012. – 49 p.
3. Сметкин А. А. Свойства материалов на основе МАХ-фаз / А. А. Сметкин, Ю. К. Майорова. // Вестник ПНИПУ. – 2015. – С. 120–138.
4. Processing and properties of max phases – based materials using SHS technique / [L. Chlubny, J. Lis, K. Chabior and others]. // Archives of Metallurgy And Materials. – 2015. – Vol. 60, Issue 2. - PP. 859–863.
5. Anirudh C. Max Phase Materials - Review of an Exciting Class of Ternary Carbides and Nitrides / C. Anirudh, A. V. Vaibhav Koushik, U. Kempaiah. // International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering. – August 2014. – Vol. 4, Issue 8. - С. 624–630.